

**Viering 70 jaar Statuut Koninkrijk der Nederlanden
Den Haag, Nieuwspoor, Jubileumcongres InterExpo
Donderdag 12 december 2024**

Het concordantiebeginsel van het Statuut en de rol van de Hoge Raad
**Dineke de Groot, president Hoge Raad der Nederlanden, bijzonder hoogleraar
Rechtspraak en conflictoplossing Vrije Universiteit Amsterdam**

1. Inleiding

De titel van dit congres luidt: Viering 70 jaar Statuut Koninkrijk der Nederlanden. Het spreekt niet voor zich dat het Statuut al 70 jaar onze vreedzame verbondenheid in het Koninkrijk kan verwoorden. Binnen en buiten het Koninkrijk doen zich geregeld conflicten voor die de levens en het welzijn van inwoners raken. In het Koninkrijk leven we al vele jaren samen in vrede. Het Statuut geeft daaraan mede richting en dat is op zich al iets om te vieren. Vanzelf gaat het niet. Op politiek, economisch, sociaal, cultureel, ecologisch en juridisch vlak zijn dagelijks mensen in het Koninkrijk actief om te bevorderen dat inwoners een goed leven kunnen leiden en zich kunnen ontplooiën.

Het is aanstaande zondag zeventig jaar geleden dat in de Ridderzaal in Den Haag een plechtige bijeenkomst plaatsvond ter gelegenheid van de totstandkoming van het Statuut.

Ondertekening Statuut 15 december 1954

Deze foto's van die bijeenkomst zijn te vinden in het Nationaal Archief. Op de ene foto zien we Koningin Juliana in de Gouden Koets op de Kneuterdijk op weg van het Paleis naar de

Ridderzaal in Den Haag. Tegenwoordig is de Gouden Koets te zeer verbonden geraakt met gevoelens in de samenleving over het koloniale verleden om nog te worden gebruikt.¹ In 1954 was de Gouden Koets nog een regulier symbool bij een plechtigheid. Dat we tegenwoordig open gevoelens over de koloniale geschiedenis van Nederland kunnen delen is een belangrijk aspect van onze verbondenheid in het Koninkrijk.

Op de andere foto zien we de delegaties in de Ridderzaal terwijl Koningin Juliana haar handtekening onder het Statuut zet. Er zijn ook foto's in het Nationaal Archief van de ondertekening door de ambtsdragers van de Nederlandse Antillen, Suriname en Europees Nederland. Het Statuut formuleerde zeventig jaar geleden hoofdlijnen en uitgangspunten van de rechtsorde waarin de landen in het Koninkrijk vanaf toen met elkaar zouden verkeren. In de aanloop naar de totstandkoming van dat document hebben mensen in het Koninkrijk samen woorden gezocht en gevonden om in het Statuut uitdrukking te geven aan de belangen van autonomie en gezamenlijkheid die de landen en inwoners van het Koninkrijk verenigen. Het is goed om in dit feestelijke congres hun inspanningen te gedenken en te waarderen wat ons in vreedzaamheid verbindt.

In dit congres wordt echter niet volstaan met terugkijken. Het Statuut is zeventig jaar later inhoudelijk niet wezenlijk gewijzigd. Wel is het in de loop der tijd telkens aangepast aan de gewijzigde staatkundige verhoudingen, bij de onafhankelijkheid van Suriname in 1975, de *status aparte* van Aruba in 1986 en op 10 oktober 2010. Ons Koninkrijk bestaat nu uit een Europees deel van het Koninkrijk en een Caribisch deel van het Koninkrijk. Het telt vier onafhankelijke landen, Aruba, Curaçao, Nederland en Sint-Maarten. De drie bijzondere gemeenten Bonaire, Saba en Sint-Eustatius die samen Caribisch Nederland of kortweg de BES worden genoemd, behoren staatkundig tot Europees Nederland. Het is aan de huidige generaties om te doorgronden en bij te dragen aan wat mensen in hun leefsituaties in het Koninkrijk nodig hebben, opdat mensen vandaag de dag en in de toekomst een goed leven kunnen leiden en zich kunnen ontplooiën. Verbondenheid in vreedzaamheid is helaas in de wereld niet vanzelfsprekend en dus ook niet in het Koninkrijk. Het behoud ervan vergt bijvoorbeeld omzien naar elkaar, onderhoud van de belangen bij autonomie en gezamenlijkheid, en aanpassing aan maatschappelijke en geopolitieke ontwikkelingen. Daarbij past het streven om hedendaags en toekomstbestendig te werken met de rechtsorde van het Statuut.

Tegen deze achtergrond voldoe ik graag aan het verzoek van de organisatoren om een bijdrage aan dit congres te leveren over het concordantiebeginsel van het Statuut en de rol van de Hoge Raad. Het concordantiebeginsel en de rol van de Hoge Raad maken deel uit van de rechtsordes die in het Statuut voor de landen van het Koninkrijk zijn voorzien. Die rechtsordes van de landen zorgen ervoor dat het samenleven met behulp van recht wordt geordend en dat geschilbeslechting en rechtshandhaving kunnen plaatsvinden. De rechtsordes van de landen werken dus binnen het rechtssysteem van de landen van het Koninkrijk. Mede op basis van het Statuut betreft het in alle vier de landen het rechtssysteem van een democratische rechtsstaat, dat is bedoeld om eerlijk en rechtvaardig het leven en samenleven van mensen te ordenen, geschillen te beslechten en te zorgen dat

---

¹ Zie bijv. [Toelichting van Koning Willem-Alexander over het gebruik van de Gouden Koets | Toespraak | Het Koninklijk Huis](#).

rechtsregels kunnen worden gehandhaafd. Ik ga hierna eerst in op de rol van de Hoge Raad in het Koninkrijk. Daarna komt het concordantiebeginsel aan de orde, gevolgd door enkele woorden over de constitutionalisering van het rechtssysteem van de landen in het Koninkrijk.

2. De Hoge Raad

De Hoge Raad bestaat sinds 1 oktober 1838 en is destijds hoofdzakelijk opgericht om de rechtseenheid te bevorderen.

Hoge Raad der Nederlanden

1838-1860, bijgebouw Binnenhof

(bron: koninklijke bibliotheek)

Sinds 2016, Korte Voorhout 8

Op de foto zien we links het eerste gebouw waarin de Hoge Raad werd ondergebracht, aan het Binnenhof, en rechts het gebouw aan het Korte Voorhout waar de Hoge Raad sinds 2016 is gevestigd. Tot 1838 waren er in hoogste rechterlijke instantie enkele provinciale gerechtshoven. Er was niet één hoogste instantie. Met de komst van de Hoge Raad was het de bedoeling beter te waarborgen dat het recht in vergelijkbare gevallen zoveel mogelijk op dezelfde wijze wordt uitgelegd en toegepast.

De Hoge Raad kreeg tot taak om in een zaak te oordelen als cassatierechter, na uitspraken van de rechtbank in eerste aanleg en het gerechtshof in hoger beroep. Van meet af aan was het niet de bedoeling dat de Hoge Raad net als de rechtbank en het gerechtshof zelf de feiten in een zaak vaststelt. Een cassatierechter zoals de Hoge Raad moet uitgaan van de feiten die in vorige instanties zijn vastgesteld. Dat betekent bijvoorbeeld dat de Hoge Raad in cassatie uitgaat van de waardering die het Gemeenschappelijk Hof in een zaak heeft gegeven aan maatschappelijke ontwikkelingen op een van de eilanden die zijn betrokken in de uitleg of toepassing van een rechtsregel.² De Hoge Raad kan beoordelen of het recht juist is toegepast, de procedure op de juiste wijze is gevolgd en het oordeel in vorige instantie

---

² HR 7 september 1990, [ECLI:NL:HR:1990:AB9950](https://www.eclinet.nl/HR/1990/AB9950), NJ 1991/266, m.nt. C.J.H.Brunner.

voldoende is gemotiveerd. De Hoge Raad kon van aanvang af oordelen in civiele zaken en strafzaken en sinds 1915 ook in belastingzaken. Tegenwoordig is wettelijk geregeld (art. 81 RO) dat de Hoge Raad bij de behandeling van zaken niet alleen tot taak heeft de rechtseenheid te bevorderen, maar ook de rechtsontwikkeling en de rechtsbescherming te dienen. Uitspraken van de Hoge Raad in een zaak kunnen dan ook zaaksoverstijgende betekenis hebben, bijvoorbeeld als een zaak de leefsituatie van heel veel mensen in het Koninkrijk aangaat.

Een cassatieberoep kan alleen worden ingesteld door iemand die partij of belanghebbende was bij de procedure in de vorige instantie. Daarnaast kan de procureur-generaal bij de Hoge Raad een vordering tot cassatie in het belang van de wet instellen tegen een uitspraak in vorige instantie.³ Sinds 2012 kunnen rechters in eerste aanleg en hoger beroep tijdens de behandeling van een civiele zaak rechtsvragen aan de Hoge Raad voorleggen die in veel zaken spelen. Dat wordt een prejudiciële vraag genoemd.⁴ Tegenwoordig kan dit ook in belastingzaken en strafzaken. Er zijn dus drie wegen die naar een beslissing van de Hoge Raad kunnen leiden, een cassatieberoep van een procespartij, een prejudiciële vraag van een rechter en een vordering van de procureur-generaal bij de Hoge Raad tot cassatie in het belang van de wet.

In een democratische rechtsstaat is (cassatie)rechtspraak onderdeel van de spreiding van bevoegdheden over de wetgevende, uitvoerende en rechtsprekende macht. Zij alle drie behoren de rechtszekerheid voor mensen en organisaties in de samenleving te dienen. Onder rechtszekerheid wordt in grote lijnen verstaan dat duidelijk is wat een rechtsregel inhoudt, dat die rechtsregel consistent wordt toegepast en dat mensen kunnen voorzien hoe de rechter zal beslissen in een situatie waarin die rechtsregel van toepassing is. Rechtszekerheid is niet louter van belang voor het rechtssysteem zelf. Ook de economie en het investeringsklimaat zijn gebaat bij en deels afhankelijk van de rechtszekerheid die in een land mede door middel van onafhankelijke rechtspraak wordt geboden. Er komt het nodige bij kijken om de (cassatie)rechtspraak op het kruisvlak van Caribisch en Europees Nederland te laten werken. Daarop ga ik hier niet verder in. Ik heb erover verteld op 18 oktober 2024 bij het "Symposium Verbondenheid, 70 jaar Statuut van het Koninkrijk der Nederlanden", georganiseerd door het Kabinet van de Gevolmachtigde Minister van Aruba.⁵

3. Concordantie van wetgeving

Het belang van de rechtszekerheid voor mensen en organisaties in een democratische rechtsstaat biedt een bruggetje naar het concordantiebeginsel. In de koloniale tijd die aan het Statuut voorafging, was Nederlandse wetgeving richtinggevend voor de overzeese gebiedsdelen. Het was bijvoorbeeld mogelijk dat in Nederland tot stand gebrachte wetgeving overzee gold of dat wetten in Nederland en overzee eenvormig tot stand werden gebracht. Het was ook mogelijk overzee verordeningen tot stand te brengen, en dan was

---

³ Zie over dit rechtsmiddel bijvoorbeeld: <https://www.hogeraad.nl/bijzondere-taken/cassatie-belang-wet/>.

⁴ Zie over deze mogelijkheid bijvoorbeeld: <https://www.hogeraad.nl/prejudiciële-vragen/prejudiciële-vragen/>.

⁵ Zie [Toespraken president Hoge Raad - Hoge Raad](#) en <https://www.kabinetaruba.nl/nieuws/21/10/2024/kabinet-van-aruba-blikt-terug-op-succesvol-symposium-verbondenheid-70-jaar-statuut-van-het-koninkrijk-der-nederlanden>.

vanuit Nederland voorgeschreven dat die verordeningen zoveel mogelijk overeenkwamen met in Nederland bestaande wetten.

Het streven om wetgeving in de gebiedsdelen van het Koninkrijk zoveel mogelijk overeenkomstig te laten luiden, wordt concordantie van wetgeving genoemd. Het betrof aanvankelijk eenrichtingsverkeer vanuit Nederland naar overzee. Met de autonomie van de landen overzee kon het geen eenrichtingsverkeer meer zijn en zou concordantie moeten berusten op een wederzijds streven om autonoom tot stand te brengen wetgeving in gezamenlijkheid gelijkloidend te laten zijn. Dat is complex en roept de vraag op in welke gevallen het nuttig en nodig is om in gezamenlijkheid naar overeenkomstige wetgeving te streven in de autonome landen van het Koninkrijk. Die vraag vestigt bijvoorbeeld de aandacht op de waarde van wetgeving die aan de rechtseenheid in het Koninkrijk kan bijdragen. Rechtseenheid betekent dat het recht in gelijke gevallen zoveel mogelijk op dezelfde manier wordt uitgelegd en toegepast. Rechtseenheid is een essentieel element van rechtszekerheid in het persoonlijk leven, in het maatschappelijk verkeer, in de economie binnen het Koninkrijk. Het Statuut laat zien dat de instituties in de democratische rechtsstaten van de landen verantwoordelijkheid dragen voor het scheppen van rechtseenheid via wetgeving en rechtspraak, verdeeld over Rijkstaken en landstaken. Wat de rol van de Hoge Raad betreft, zegt het Statuut dat de rechtsmacht van de Hoge Raad wordt geregeld bij Rijkswet. Zo zijn er Rijkswetten over de rechtspraak in het Koninkrijk. Hierin is een belangrijke taak in de rechtspraak op de zes eilanden belegd bij het Gemeenschappelijk Hof van Justitie van Aruba, Curaçao, Sint Maarten en van Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Dat vestigt de aandacht op een ander belang bij het streven naar overeenkomstige wetgeving, zoals de toegankelijkheid van het recht voor de inwoners en de kosten die gepaard kunnen gaan met uiteenlopende wetgeving. Stel dat het Gemeenschappelijk Hof bij de behandeling van zaken van de zes eilanden met vier verschillende soorten procesrecht zou moeten werken, van Aruba, de BES, Curaçao en Sint-Maarten. Procesrecht bevat de rechtsregels over hoe in een zaak bij de rechter wordt geprocedeerd. Die moeten de toegang tot de rechter waarborgen en niet nodeloos compliceren door een wirwar van uiteenlopende regels. Het procesrecht kent ook praktische regels, bijvoorbeeld over termijnen voor het aanleveren van documenten. Naarmate het Gemeenschappelijk Hof meer rekening moet houden met allerlei lokale verschillen in het recht op de eilanden, wordt de procespraktijk voor partijen, rechtsbijstandverleners en rechters complexer en zal dat naar verwachting de kosten van procederen niet drukken.⁶

Het belang van rechtseenheid komt sinds 1954 tot uitdrukking in art. 39 van het Statuut. In art. 39 lid 1 van het Statuut staat dat “het burgerlijk en handelsrecht, de burgerlijke rechtsvordering, het strafrecht, de strafvordering, het auteursrecht, de industriële eigendom, het notarisambt, zomede bepalingen omtrent maten en gewichten worden in Nederland, Aruba, Curaçao en Sint Maarten zoveel mogelijk op overeenkomstige wijze” worden geregeld. Hier werd in 1954 het concordantiebeginsel uitgeschreven. Deze bepaling drukt uit dat de opstellers van het Statuut er belang aan hechtten dat wetgeving in het Koninkrijk zoveel mogelijk overeenkomsten vertoont.

---

⁶ Er is een Samenwerkingsregeling eenvormig procesrecht Aruba, Curaçao en Sint Maarten, en een periodiek ambtelijk wetgevingsoverleg waarin ook het procesrecht op de eilanden een onderwerp is, [Stcrt. 2013, 2376](#).

Art. 39 lid 2 van het Statuut verlangt in verband met dat belang zelfs dat een “voorstel tot ingrijpende wijziging van de bestaande wetgeving op dit stuk (...) niet bij het vertegenwoordigende lichaam [wordt] ingediend - dan wel door het vertegenwoordigende lichaam in behandeling genomen - alvorens de regeringen in de andere landen in de gelegenheid zijn gesteld van haar zienswijze hieromtrent te doen blijken”. Dit is bij een verlangen met een vrijblijvend karakter gebleven. Het Statuut voorziet niet in een sanctie. Het komt niet voor dat een landsregering die een voorstel tot ingrijpende wijziging van bestaande wetgeving wil indienen, eerst de regeringen van de andere landen consulteert.⁷

Art. 40 van het Statuut geeft ook uitdrukking aan het belang van rechtseenheid en rechtszekerheid: “Vonnissen, door de rechter in Nederland, Aruba, Curaçao of Sint Maarten gewezen, en bevelen, door hem uitgevaardigd, mitsgaders grossen van authentieke akten, aldaar verleden, kunnen in het gehele Koninkrijk ten uitvoer worden gelegd, met inachtneming van de wettelijke bepalingen van het land, waar de tenuitvoerlegging plaats vindt.” Deze bepaling komt erop neer dat de rechtskracht van een vonnis of andere authentieke akte afkomstig uit een land in het Koninkrijk, rechtskracht heeft in alle delen van het Koninkrijk. Op basis van artikel 40 van het Statuut oordeelde de Hoge Raad bijvoorbeeld in 2007 dat een huwelijk tussen twee vrouwen dat in Nederland was gesloten, in de registers van de burgerlijke stand in Aruba moest worden ingeschreven, ook al was het toen niet mogelijk voor personen van gelijk geslacht om in Aruba een huwelijk te sluiten.⁸ De betekenis van art. 39 lid 1 en art. 40 van het Statuut voor de concordantie van wetgeving kan echter niet los worden gezien van art. 41 lid 1 van het Statuut. Dat zegt dat Nederland (inclusief de BES), Aruba, Curaçao en Sint Maarten zelfstandig hun eigen aangelegenheden behartigen. Er is in 1954 zowel autonomie als gezamenlijke verantwoordelijkheid voor wetgeving voorzien in het Statuut en beide aspecten zijn in het Statuut gehandhaafd, ook toen Aruba, Curaçao en Sint Maarten net als Nederland een land in het Koninkrijk werden. In de loop der jaren is veel geschreven over hoe dat samenstel van concordantie enerzijds en het behartigen van eigen aangelegenheden anderzijds bij wetgeving moet worden begrepen en in de praktijk uitpakt. Het komt in grote lijnen erop neer dat het concordantiebeginsel ten aanzien van wetgeving zoals neergelegd in art. 39 lid 1 van het Statuut al lang niet meer betekent dat wordt gestreefd of moet worden gestreefd naar eenvormige wetgeving in de landen van het Koninkrijk. Dat streven past in essentie niet bij de autonome positie van de landen in het Koninkrijk, bij hun geopolitiek uiteenlopende positie en bij de verschillen tussen de landen die samenhangen met het EU-lidmaatschap van Nederland. Ook onder invloed van taal is een streven naar concordante wetgeving complexer geworden. Het gezamenlijke werk aan de rechtszekerheid in het Koninkrijk berust op het uitgangspunt dat dit gebeurt in een gemeenschappelijke taal. Dat is nog steeds de Nederlandse taal, terwijl juridisch, maatschappelijk en cultureel het gebruik van andere talen op de eilanden een stevige basis heeft en de eilanden samen niet een andere potentiële gemeenschappelijke rechtstaal delen.

---

⁷ Er is een Ambtelijk Wetgevingsoverleg Koninkrijk (AWOK) waarin de landen van het Koninkrijk periodiek beraadslagen over de aanpak en inhoud van wetgevingsaangelegenheden, waaronder vraagstukken betreffende concordantie van wetgeving als bedoeld in artikel 39 van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden en procesrecht, [Stcrt. 2013, 2376](#).

⁸ HR 13 april 2007, [ECLI:NL:HR:2007:AZ6095](#).

4. Reflexwerking van concordantiebeginsel van Statuut in rechtspraak

Niettemin is op het nut van het concordantiebeginsel in de literatuur vanuit allerlei invalshoeken gewezen, zoals het belang van burgers en organisaties bij een eenvormig rechtsverkeer of het belang van een pragmatisch ingerichte rechtspraktijk in het Koninkrijk.⁹ Concordantie van wetgeving kan op zichzelf worden ingezet om naar rechtseenheid en rechtszekerheid in het Koninkrijk te streven, maar uiteindelijk bepaalt een afweging van de bij autonomie en gezamenlijkheid betrokken belangen in de democratische rechtsstaten van de landen van het Koninkrijk in hoeverre in rechtsregels plaats wordt ingeruimd voor concordantie. In de democratische rechtsstaten van het Koninkrijk is onderlinge concordantie van wetgeving geen doel op zichzelf maar een middel, naast andere middelen die eraan kunnen bijdragen dat mensen in de landen mede met behulp van het recht een goed leven kunnen leiden en zich kunnen ontplooien. Bij andere middelen kunnen we bijvoorbeeld denken aan de mensenrechten die rechtsbescherming van de menselijke waardigheid en de menselijke vrijheid bieden, en aan maatschappelijk opvattingen in de landen die relevant zijn bij de totstandkoming van wetgeving. Ook bij de uitleg en toepassing van rechtsregels in de rechtspraak zijn mensenrechten en maatschappelijke opvattingen naast concordantie relevant. Het concordantiebeginsel van wetgeving kan in de rechtspraak een gezichtspunt zijn in de uitleg en toepassing van rechtsregels in het Koninkrijk. Het concordantiebeginsel wordt in rechterlijke uitspraken niet vaak met zoveel woorden genoemd. Als de wetgevers van de verschillende landen uiteenlopende keuzes maken in een wettelijke regeling, plegen verschillen te worden gerespecteerd, zolang de uitkomst verenigbaar is met hoger recht, waaronder mensenrechten, die ook wel grondrechten en fundamentele rechten worden genoemd. Zijn er weliswaar op hetzelfde punt verschillen tussen de wetgeving van de landen maar is onduidelijk of de verschillen welbewust door de wetgever van een land zijn gekozen, dan heeft de rechter soms de mogelijkheid de rechtseenheid in het Koninkrijk te waarborgen door te kiezen voor een uitleg die in lijn is met de wetgeving in de andere landen van het Koninkrijk. Zo'n keuze voor een concordante uitleg vraagt om behoedzaamheid. Als bijvoorbeeld een verschil in maatschappelijke opvattingen tussen de landen zou kunnen verklaren waarom iets in de landen in verschillende zin is geregeld, kan ook dat meewegen bij de keuze voor de uitleg van een rechtsregel van een land. In het algemeen doet een wetgever van een land die bewust afwijkt van vergelijkbare wetgeving in de andere landen van het Koninkrijk, er dus verstandig aan de keuze voor een afwijking van wetgeving in andere landen kenbaar te maken in het wetgevingsproces, zodat de bedoeling van de wetgever ook in de rechtspraktijk te vinden is. Voor de rechter is die bedoeling een essentiële bron van uitleg en toepassing van een bepaling in een wet of landsverordening, omdat de kiezers de wetgevende volksvertegenwoordigers democratisch hebben gekozen. Het gaat dan om de bedoeling van de landswetgever. Het concordantiebeginsel heeft niet tot gevolg dat als een wetgever in het ene land een regel vernieuwt die in meer landen in het Koninkrijk bestaat, de nieuwere

---

⁹ Zie voor vindplaatsen: L.J.J. Rogier, Het einde van het concordantiebeginsel? RM Themis 2016/3, p. 125.

regel vanzelf ook in die andere landen geldt.¹⁰ Dat zou immers niet passen bij de wetgevende autonomie van elk land.

5. Reflexwerking van concordantiebeginsel in rechtspraak buiten art. 39 lid 1 Statuut

Het concordantiebeginsel kan in de rechtspraak ook betekenis hebben buiten de specifieke rechtsgebieden die in art. 39 lid 1 van het Statuut als de aandachtsgebieden van de wetgever worden genoemd. In wezen heeft het concordantiebeginsel zoals neergelegd in het Statuut dan reflexwerking vanuit het belang van rechtseenheid en rechtszekerheid in het Koninkrijk. Een voorbeeld biedt het bestuursrecht, dat in 1954 nog niet werd gezien als een rechtsgebied dat vermelding verdiende in art. 39 lid 1 van het Statuut. Tegenwoordig zijn er de nodige overeenkomsten tussen de vier landen in de uitleg en toepassing van rechtsregels in het bestuurs(proces)recht.¹¹

Wie kijkt naar de rechtspraak van de Hoge Raad sinds het jaar 2000 in zaken afkomstig uit het Caribische deel van het Koninkrijk, zal niet veel zaken vinden waarin het concordantiebeginsel of maatschappelijke opvattingen met zoveel woorden ter sprake komen. Wel zijn er rechterlijke uitspraken waarin bij de uitleg en toepassing van rechtsregels wordt geput uit de stand van het recht en maatschappelijke opvattingen in de verschillende landen van het Koninkrijk. De Hoge Raad heeft sinds 2000 uitspraak gedaan in meer dan 800 zaken die via de rechtspraak in het Caribisch deel van het Koninkrijk bij de Hoge Raad terecht zijn gekomen. Dit zijn civiele zaken, strafzaken en (sinds 2016) ook belastingzaken. Ik geef een voorbeeld van een zaak waarin de relevantie van concordantie en maatschappelijke opvattingen in de verschillende landen van het Koninkrijk zichtbaar is. De zaak gaat over een voorzitter van een stichting in Aruba die op non-actief was gesteld omdat er aanwijzingen waren van onregelmatigheden in de financiële administratie van de stichting. De stichting gaf vervolgens een accountant opdracht om onderzoek te doen naar de onregelmatigheden. Op basis van de uitkomsten van dit accountantsonderzoek verzocht de Stichting het gerecht in eerste aanleg in Aruba de arbeidsovereenkomst te ontbinden. De voorzitter van de stichting verweerde zich met de stelling dat de accountant in het onderzoek hoor en wederhoor niet had nageleefd en het onderzoek daarom gebrekkig was. Het GEA volgde de voorzitter van de stichting daarin niet en wees de ontbinding van de arbeidsovereenkomst toe.

De voorzitter van de stichting heeft daarna gevorderd dat voor recht wordt verklaard dat de accountant een onrechtmatige daad jegens hem heeft gepleegd. In eerste aanleg werd de vordering afgewezen. In hoger beroep bij het Gemeenschappelijk Hof werd aangevoerd dat hoor en wederhoor een eis is van zorgvuldig onderzoek van een accountant. Hoor en wederhoor is in Nederland geregeld in de gedragsregels voor accountants. Dat zijn geen rechtsregels die de wetgever tot stand heeft gebracht zoals bedoeld in art. 39 lid 1 Statuut, maar regels van de beroepsgroep zelf die zij wettelijk verplicht is te hebben.¹² Het Gemeenschappelijk Hof oordeelde: "Aruba kent geen eigen geschreven, hiermee corresponderende gedragsnormen voor accountants. Het concordantiebeginsel brengt mee

¹⁰ HR 29 oktober 1999, [ECLI:NL:HR:1999:AA1488](#), NJ 2000/51, m.nt. A.R. Bloembergen.

¹¹ L.J.J. Rogier, Het einde van het concordantiebeginsel? RM Themis 2016/3, p. 134.

¹² Art. 19 lid 2 van de [Wet op het accountantsberoep](#).

dat de in Nederland ontwikkelde normen van overeenkomstige toepassing zijn op gedragingen van accountants in Aruba, met dien verstande dat de kleinschaligheid en andere bijzonderheden van de Arubaanse samenleving bijzondere feitelijkheden kunnen meebrengen die van belang kunnen zijn bij de invulling van die normen.”¹³

Het hof vernietigde het vonnis van het gerecht in eerste aanleg en verklaarde voor recht dat de accountant een onrechtmatige daad had gepleegd door het uitbrengen van een rapport dat niet voldoet aan hetgeen van haar als redelijk handelend en redelijk bekwaam accountantsbureau mocht worden verwacht.

Het accountantskantoor was het oneens met deze uitspraak en ging in cassatie bij de Hoge Raad. Bij de Hoge Raad hield de uitspraak van het Gemeenschappelijk Hof stand. De Hoge Raad achtte niet van belang dat de gedragsregels en de wettelijke regeling waarop die zijn gebaseerd, formeel niet in Aruba gelden, omdat het gaat om algemeen aanvaarde zorgvuldigheidsnormen voor het handelen van accountants jegens derden.¹⁴

Hier zien we dat gedragsregels van een zelfstandige beroepsbeoefenaar in het ene land materieel kunnen meewegen bij de beoordeling van de omvang van de zorgplicht in een ander land van het Koninkrijk. De rechtspraak laat zien dat het concordantiebeginsel reflexwerking heeft in de rechtsorde, ook als het niet rechtstreeks van toepassing is maar concordantie nuttig wordt gevonden voor de rechtseenheid, de rechtszekerheid of de rechtsbescherming. Daarnaast biedt deze zaak een voorbeeld van een geval waarin bij de uitleg en toepassing van regelgeving in de rechtspraak relevante maatschappelijke bijzonderheden in een Koninkrijksland een rol kunnen spelen.

6. Constitutionalisering

Zojuist stipte ik het onderwerp mensenrechten al aan. Het onderwerp van deze bijdrage, het concordantiebeginsel van het Statuut en de rol van de Hoge Raad, kunnen we niet louter vanuit het perspectief van het Statuut en de Rijkswetten over de rechtspraak beschouwen. Het belang van de rechtszekerheid voor mensen en organisaties in de democratische rechtsstaat binnen het Koninkrijk, dat in 1954 werd benadrukt met het opnemen van het concordantiebeginsel en de rol van de Hoge Raad in het Statuut, is vanuit het perspectief van de rechtsbescherming wezenlijk versterkt met het opnemen van rechten en vrijheden van mensen in constitutionele wetgeving zoals de Grondwet in Nederland en de Staatsregelingen op de eilanden, en in internationale mensenrechtenverdragen. Vier jaar eerder dan het Statuut, op 4 november 1950, werd het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) ondertekend. Het EVRM werd tot stand gebracht in de Raad van Europa met als belangrijk doel dat rechten en vrijheden uit de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens juridisch bindend werden. Daar bleef het niet bij. Nieuw destijds was de mogelijkheid voor inwoners van verdragsstaten om op basis van een verdragsbepaling een klacht tegen de Staat in te dienen. Een bijzonderheid is verder dat bij gegrondbevinding van een klacht door het Europees Hof voor de rechten van de mens (EHRM) de Raad van Europa toeziet op de naleving van dat oordeel door de

---

¹³ Gemeenschappelijk Hof van Justitie van Aruba, Curaçao, Sint Maarten en van Bonaire, Sint Eustatius en Saba 16 januari 2018, [ECLI:NL:OGHACMB:2018:6](#), rov. 2.6. Zie ook conclusie A-G R.H. de Bock, [ECLI:NL:PHR:2019:339](#), rov. 3.37, bij HR 17 mei 2019, [ECLI:NL:HR:2019:744](#).

¹⁴ HR 17 mei 2019, [ECLI:NL:HR:2019:744](#), rov. 3.4.4-3.4.5.

betrokken lidstaat. De menselijke waardigheid en de menselijke vrijheid staan centraal in de rechtsbescherming die van het EVRM uitgaat. De bepalingen van het EVRM zijn in Nederland onderdeel van het constitutionele recht waarop mensen en organisaties tegenover de overheid een beroep kunnen doen. In de loop der jaren zijn ook zaken afkomstig uit het Caribisch deel van het Koninkrijk voorgelegd aan het EHRM, dat is gevestigd in het Franse Straatsburg en tot taak heeft het verdrag uit te leggen. Bekende voorbeelden zijn kwesties over het detentieregime op Sint-Maarten. In 2018 heeft het EHRM een klacht gegrond geoordeeld die erop neer kwam dat de betrokkene in de gevangenis van Sint-Maarten was blootgesteld aan een onmenselijke behandeling, in strijd met art. 3 EVRM.¹⁵ Dat had ingrijpende gevolgen voor de noodzaak om in autonomie en gezamenlijkheid in de landen verantwoordelijkheid te nemen voor de beschikbaarheid van een gevangenis die aan de eisen van art. 3 EVRM voldoet. Binnen het Koninkrijk zijn de bepalingen van het EVRM relevant bij de totstandkoming van wetgeving, in de uitvoeringspraktijk en in de rechtspraak. In het kader van het onderwerp van deze bijdrage ga ik daarop niet verder in. Cruciaal is om op het netvlies te houden dat het EVRM naast het concordantiebeginsel en de maatschappelijke opvattingen in de landen een wezenlijk onderdeel is van gedeelde waarden en rechtsregels van de landen in het Koninkrijk. In dit kader participeert het Gemeenschappelijk Hof in het *Superior Courts Network* van het EHRM dat tot doel heeft de dialoog tussen nationale gerechten en het EHRM en de implementatie van het EHRM te verrijken.¹⁶ Het Statuut heeft de landen van het Koninkrijk mede in staat gesteld mee te groeien met de constitutionalisering van hun rechtsordes. Ook dat is het viereen waard. Het biedt een hoopgevend perspectief dat mede met behulp van het Statuut de basis van autonomie en gezamenlijkheid in het Koninkrijk gericht zal blijven op de waardigheid en vrijheid van de mensen in het Koninkrijk.

---

¹⁵ EHRM 9 oktober 2018, [29593/17](#), *Corallo/Nederland*.

¹⁶ Zie: [Superior Courts' Network - ECHR - ECHR - ECHR / CEDH](#).